

Suomea unkarilaisille

Finn nyelvkönyv I — kezdőknek és középhaladóknak. Kirjoittaneet OUTI KARANKO, KERESZTES LÁSZLÓ ja IRMELI KNIIVILÄ. Tankönyvkiadó, Budapest 1985. 402 s.

Karangan, Keresztesin ja Kniivilän Finn Nyelvkönyv I on tervetullut uutuus unkarilaisille tarkoitettujen suomen kielen oppikirjojen joukkoon. Teos on reilusti käyttökelpoisempi kuin edeltäjänsä — ovathan tekijätkin kaikki alallaan mahdollisimman kokeneita. Teos on alkeisoppikirja, joka esipuheen mukaan on tarkoitettu Unkarin yliopistoissa suomea ja fennougristiikkaa opiskeleville, mutta sen kerrotaan soveltuvan myös itseopiskelijoille sekä käytettäväksi Unkarin lukuisien Suomen-ystävien piireissä.

Teoksen kielioppiosan on kirjoittanut Debrecenin yliopiston fennougristiikan apulaisprofessori László Keresztes, joka on pitkään toiminut unkarin lehtorina Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa. Tekstit ja harjoitukset ovat puolestaan Budapestin ja Szegedin suomen kielen lehtorien Outi Karangon ja Irmeli Kniivilän käsialaa. Kirjassa on 25 kappaletta. Siihen sisältyy myös 20 laulun valikoima, jossa on mukana Maamme-laulu sekä tunnetuimpia kansanlaulumme. Mukana on myös muutamia lastenlauluja.

Ennen varsinaisia kappaleita teoksessa on Äänneoppia (Hangtan) -niminen luku, jossa esitellään suomen äännerakenne, myös astevaihtelu kaikkine poikkeuksineen. Tämä on varmasti perusteltavissa; suomen opinnoissa kannattaa heti lyödä totuus pöydälle eikä aivan kuin häpeillen pikku hiljaa paljastaa kielioppimme monimutkaisuuksia. Lisäksi opettajan valittavaksi näin jää, milloin hän tarkemmin käsittelee astevaihtelun. Ensimmäisten kappaleiden tekstit eivät nimittäin edellytä astevaihtelun perinpohjaista tuntemista.

Teoksen kielioppiosa on loistavan tarkka ja perusteellinen — ehkä joskus liiaksikin. Yliopiston kurssikirjalle tämä

on tietysti soveliasta, mutta harrastajille kielioppijaksot ovat varmasti raskaita ja vaikeaselkoisia. Keresztes lähestyy suomen kielioppia hyvin teoreettisesti ja analyyttisesti käyttämättä mitään oikotietä esimerkiksi oikeiden muotojen tuottamiseen. Otettakoon esimerkiksi passiivin muoto, joka tulee kappaleessa 20. Keresztes opettaa ensin passiivin tunnukset *tta/ttä* ja *ta/tä*. Sitten hän kertoo, että *tta/ttä* on käytössä lyhyeen vokaaliin päättyvän vartalon jäljessä. Passiivin tunnus sulkee tavun, joten astevaihtelu laukeaa. Edelleen hän esittelee, mihin vartalotyyppeihin muut tunnukset liittyvät, ja selittää sen, että lopuksi seuraa aina passiivin persoonapäätte. Perusteellista mutta ei aina ehkä kovin toimivaa käytännön kielenopetuksen kannalta.

Edellä mainitsemani oikotiellä tarkoitan, että passiivin muodon voi opettaa esimerkiksi yksinkertaisen säännön avulla: 1. infinitiivin loppuun lisätään *an/än*, siis mallin *juosta* → *juostaan*, *panna* → *pannaan* mukaan. Sääntö vaatii kuitenkin sen lisäselvityksen, että jos infinitiivin lopussa on pitkä vokaali tai vokaaliyhtymä, otetaan vartalo ja lisätään *taan/tään* ja vartalonloppuinen *a* tai *ä* muuttuu *e*:ksi. Näin asia opetetaan esimerkiksi Aaltion kirjassa *Finnish for foreigners* ja Karlssonin *Finnish Grammar* -teoksessa. Tällä tavalla opiskelija pystyy omaksumaan muodon varmasti paljon helpommin. Morfologisen analyysin — mikä sekin on tietysti tärkeä yliopisto-opiskelijoille — voi opettaa helposti sen jälkeen erittelemällä, mikä aines missäkin muodossa on passiivin tunnusta. Keresztesin menetelmä on kyllä hyvin yksityiskohtainen ja tarkka, mutta joskus siinä tarkastellaan suomea vähän sisältäpäin.

Myös kieliopin asioiden esitysjärjestys alkupään kappaleissa voisi olla toinen. Esimerkiksi partitiivi monine funktioineen esitellään jo kappaleissa 7 ja 8. Tätä voidaan tietysti perustella partitiivin suurella käyttötaajuudella, mutta toisaalta on melko vaikeaa selittää sija-

muodon semanttis-syntaktisia funktioita opiskelijalle, joka osaa suomeksi kertoa juuri ja juuri: »Minä olen unkarilainen opiskelija.» Kaikki paikallissijat tulevat esitellyiksi vasta kappaleessa 15. Kuitenkin juuri paikallissijojen opetuksessa voisi pitkälle hyödyntää unkarin ja suomen rakenteen samankaltaisuutta, ja siten niistä olisi helpompi lähteä liikkeelle. Keskeiset 3. infinitiivi ja passiivi sen sijaan on sijoitettu hyvin. Ne tulevat heti paikallissijojen jälkeen (3. infinitiivi kappaleessa 17 ja passiivi kappaleessa 20). Esimerkiksi Aaltion Finnish for Foreigners -teoksessa ne tulevat aivan liian myöhään, vasta kirjan toisessa osassa.

Lukukappaleissa tulee suomalainen elämänmeno esitellyksi varsin hyvin. Pakollisen sauna-kappaleen lisäksi mukana ovat tavalliset kaupassa-, pankissa- ja postissa-tilanteet. Suomen kulttuuria on esitelty lyhyesti eri aloilta. Viimeisessä kappaleessa on jopa siteerattu Kalevalaa ja samassa yhteydessä esitelty Kalevalan kielen erityispiirteitä. Tämä on aiheellista, kun ottaa huomioon unkarilaisten Kalevala-innostuksen.

Lukukappaleiden kieliasua en pidä kovin onnistuneena. Monelta kohdin teksti on kömpelöä ja tehdyn makuista. Epäonnistuneimpia esimerkkejä on kappaleesta 2 löytyvä vuoropuhelu (s. 46). Pahana pidän muutamia mukaan lipsahaneita hungarismeja. Esimerkiksi kappaleessa 16 tyttö vastaa puhelimeen: »*Haloo, 15648, Kaisa Ketola puhelimessa*». Vaikka Unkarissa *haloo* olisikin tavallinen puhelimeen vastaamisen fraasi, ei sitä meillä kuule paljonkaan. Silmäänpistävämpi on kappaleessa 20 oleva vuoropuhelu, jossa kaksi nuorta naista puhuttelee vuokraemäntäänsä *Martta-tädiksi* (s. 217). Vuokraemäntä ei nimittäin ole kummankaan täti, mikä seikka käy ilmi aiemmista kappaleista. Unkarilaisten täysikäistenkin tapa seditellä ja täditellä vanhempia henkilöitä malliin *Márta néni* ja *Laci bácsi* on meillä sula mahdollisuus nykyisin ja varsinkin mainitunkäisten keskuudessa.

Hyvä puoli teksteissä on myös puhe-

kielen esille tuominen. Esimerkiksi kappaleessa 20 opetetaan jopa harjoituksissa käyttämään passiivia *mme*-päätteisen persoonamuodon sijasta. Kappaleessa 25 on lyhyt katsaus puhekielen tavallisimpiin luonteenomaisuuksiin. Lisäksi samassa kappaleessa on lyhyt harjoitus, jossa lähinnä helsinkiläistyylinen puhekielinen pätkä on käännettävä yleiskielelle.

Teoksen kappaleita pidän hiukan liian pitkinä ja raskaina. Oppimispsykologisesti ei ole hyvä, jos samaa kappaletta joudutaan käsittelemään kolmekin oppituntia; opiskelijalle tulee tunne, ettei lainkaan päästä eteenpäin. Pidin tätä monesti ongelmallisena toimiessani suomen lehtorina Debrecenin yliopistossa ja opettaessani tästä kirjasta. Opiskeltavaa ainesta oli joskus vaikea jakaa tuntien mukaan.

Harjoituksia kappaleissa on hyvin runsaasti. Ne ovat rakenteeltaan tavanomaisia muuttamis- ja täydennysharjoituksia. Mukana on jokaisessa kappaleessa alusta lähtien myös pieni käänös unkarista suomeen. Harjoitukset ovat pääosin tehokkaita ja hyviä. Joissakin kohdin niitä tosin vaivaa sama kömpelyys kuin tekstejäkin. Esimerkiksi kappaleessa 5 opetetaan komparatiivia, ja siihen liittyvä harjoitus 7 tuottaa mm. seuraavanlaisia lauseita: »Asuntolat ovat kuuluisat, mutta yliopistot ovat vielä kuuluisammat. Naiset ovat vanhat, mutta miehet ovat vielä vanhemmat.» Väit täisin lauseita kielenvastaisiksi.

Kirjan ulkoasu on enimmäkseen selkeä ja hyvä. Kappaleita on elävöity moniväriälokuvien ja värikkäin piirroksin, mikä ei unkarilaisessa oppikirjassa ole tavallista. Piirrookset eivät kuitenkaan kovin hyvin välitä kuvaa suomalaisesta todellisuudesta. Kuvien ihmiset, vaatteet, esineet ovat kovin unkarilaisen näköisiä. Kiintoisimpia esimerkkejä on kappaleeseen 8 liittyvä kuva (s. 102), jossa täysin unkarilaistyyllisen kaupan tiskillä jökötää suomalainen asidofilus-piimätölkki! Muuten kauniissa ja värikkäässä joulukuvassa kappaleessa 22 (s. 234) istuu

isohko lapsi olkipukin selässä. Kestääkö olkipukki ratsastaa?

Muutamista puutteistaan huolimatta Finn Nyelvkönyv on käyttökelpoinen oppikirja — ja ennen muuta suureen tarpeeseen laadittu. Se varmasti kuuluu vielä monien unkarilaisten suomenlukijoiden käsissä. Jäämme kiinnostuneina odottamaan teoksen toista osaa, jonka käsikirjoitus tätä kirjoitettaessa on jo kustantajalla.

HARRI MANTILA